DREPTUL DE VOT ÎN ERA GLOBALIZĂRII: LEGALITATE ŞI LEGITIMITATE

THE RIGHT TO VOTE IN THE ERA OF GLOBALIZATION: LEGALITY AND LEGITIMACY

ARSENI Alexandru,
dr. hab., conf. univ., USM

Summary

In a state of the rule of law and democracy, the man is no longer the object of governing and the people of the country bear and hold the national sovereignty of the political power of the state. The existence of the sovereignty has the state law mechanism, the election, namely the right to choose as a legal and legitimate basis.

Under current conditions of globalization and travel to different countries, new technologies for exercising the right to vote, including electronic voting are required. Thus, the issue of the legality of the technology application is under discussion in order to ensure the legality and legitimacy of the electronic voting.

In this paper we aim to discuss the issue of ensuring the secrecy of voting as one of the principles of exercising the right to vote, as well as ensuring the freedom of vote.

Keywords: *voting rights, citizenship, secret ballot, free vote, voting restrictions.*

Sediul juridic al materiei

Este unanim recunoscut că suveranitatea naţională aparţine poporului. Astfel Pactele internaţionale din 16 decembrie 1966 în art. 1 stabilesc că: „Toate popoarele au dreptul de a dispune de ele însele. În virtutea acestui drept ele îşi determină liber statutul politic şi îşi asigură liber dezvoltarea economică, socială şi culturală" [1].

Poporul suveran în aceste condiţii legitim îşi exercită puterea de stat fie direct fie indirect, prin organele sale reprezentate. În cazul exercitării suveranităţii prin reprezentare poporul deleagă dreptul său natural şi inalienabil de a guverna reprezentanţilor desemnaţi după proceduri juridico-statale. În acest circumstanţe „voinţa poporului este baza puterii de stat, această voinţă trebuie să fie exprimată prin alegeri oneste care trebuie să aibă loc periodic, prin sufragiu universal egal

și prin vot secret …" [2].

Astfel suntem în prezența exercitării dreptului exclusiv politic, dreptul de vot. În conformitate cu prevederile art.38 alin. (2) din Constituție „Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege". Dezvoltând aceste prevederi constituționale Codul electoral prin art.13 cu titlul „Restricții" în alineatul (1) lit. b) stabilește că nu au dreptul de a alege persoanele care „sânt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată" [3]. Despre existența unor astfel de cazuri, Ministerul justiției informează primarul și Comisia Electorală centrală.

Abordări doctrinare privind exercitarea dreptului de vot.

Subiectul cercetării constituie instituție juridică a dreptului constituțional. Cu toate că literatura de specialitate operează cu sintagma „sistem electoral" sau „drept electoral" în fond aceasta constituie „o instituție a dreptului constituțional și reprezintă ansamblul normelor juridice cuprins în Constituție și Codul electoral, norme ce reglementează relațiile sociale ce se nasc în procesul de formare a organelor statale eligibile și cu respectarea procedurilor prestabilite, inclusiv pentru accederea în funcțiile statale" [4].

Dreptul de a alege semnifică „posibilitatea recunoscută și garantată unei persoane ca, în condițiile legii, să participe la desemnarea parlamentarilor în organele reprezentative ale puterii" [5].

Dreptul de a alege este universal, singurele condiții fiind: a) cetățenia; b) vârsta, c) capacitatea de exercițiu. Cât privește condițiile b) și c) le putem cuprinde în următorul raționament „Vârsta de 18 ani permite o largă participare a tinerilor la exercițiul electoral" și „confirmă pe lângă capacitatea electorală de drept constituțional și maturitatea politică necesară exercitării dreptului de vot" [6].

În continuare vom expune esența fiecărei condiții pe care o persoană trebuie să le întrunească pentru a exercita dreptul la vot: a) Cetățenia.

Sintetizând reglementările normative și literatura de specialitate din domeniu [7] considerăm că cetățenia „este acea calitate a persoanei fizice ce exprimă legătura politico-juridică permanentă nelegitimă în timp și spațiu dintre această persoană fizică și statul respectiv, atribuind plenitudinea de drepturi și obligații reciproce stabilite de Constituție și legi" [8].

La nivel normativ atât național cât și european cetățenia este determinată ca „legătura juridică între o persoană și un stat și nu indică originea etnică a persoanei" [9].

Art.3 alin. (1) din legea cetățeniei Republicii Moldova definește cetățenia ca o „legătură juridico-politică permanentă, care generează drepturi și obligații reciproce între stat și persoană".

Iar alin. (2) precizează, în calitate de garanție că cetățenia este „păstrată atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în alte state, precum și în spațiul în care nu se exercită suveranitatea nici unui stat" [10].

Vom menționa că atât dreptul la cetățenie art.17, precum și dreptul de vot art.38 sunt incluse în Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale" din Constituție. Or conform art.1 alin. (3) din Constituție „demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate".

Aceste prevederi de principiu își găsesc confirmare și valoare constituțională prin următoarele: Art.35 cu titlu „Universalitatea" stipulează că „*Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea*". Iar art.16 alin. (1) stabilește obligația statului stabilind că: „*respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului*". Mai mult ca atât, potrivit art.18 alin. (1) din Constituție: „*Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atât în țară cât și în străinătate*".

Concluzia care se impune, este legală și legitimă că dreptul de vot este universal, condiționat de calitatea de cetățean și poate fi exercitat atât în țară cât și peste hotare. În argumentare ne servește și Jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului care statuează că: „atunci când statul are deja un sistem de organizare a alegerilor peste hotare și garantează dreptul de a vota peste hotare, el trebuie să asigure alegătorilor posibilități rezonabile de a-și exercita dreptul de vot și echitatea acestora în ansamblu" (*mutatis mutandis Riza s.a. v. Bulgaria*) [11].

Acest drept de vot exercitat peste hotare cetățenii Republicii Moldova și-l legitimează și prin faptul că ei își îndeplinesc obligațiile constituționale, printre care prevăzute în art.58 alin. (1) potrivit căruia „cetățenii au obligația să contribuie prin impozite și taxe la cheltuielile publice". Astfel cei circa 800.000 cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotare, conform datelor Băncii Naționale, au

contribuit, prin remitenţe, circa 20% din Produsul Anual Brut al Republicii Moldova în anul 2018 [12].

În aceste circumstanţe exercitarea de către cetăţenii Republicii Moldova, aflaţi peste hotare, a dreptului de vot este legală şi legitimă. Problema pe care o punem este asigurarea „secretului votului" în general şi în condiţiile erei digitale, în special.

Aceste cerinţe rezultă direct din art.21 alin.3 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului în conformitate cu care alegerile au loc „*prin vot secret sau după o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului*". La nivel regional Convenţia Europeană pentru Apărarea drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale în art.3 al Primului protocol, la care Republica Moldova este parte, obligă statele să „organizeze alegeri libere prin vot secret, la intervale de timp rezonabile, în condiţii care să asigure libera exprimare a opiniei persoanelor cu privire la alegerea legislativului" [13]. Secretul votului este stipulat în art.38 alin. (1) din Constituţie, precum şi expus pe larg în art.6 din Codul electoral. În fond secretul votului presupune excluderea posibilităţii de a influenţa voinţa alegătorului (art.6 Cod electoral). Pentru aceasta secţia de votare se asigură de către autorităţile publice locale cu cabine şi urne de vot (art.52 alin. (4) Cod electoral). Buletinul de vot se completează de către alegător numai în cabina pentru vot secret (art.54 alin. (1)). În cabina de vot alegătorul aplică ştampila cu inscripţia „Votat" în interiorul cercului candidatului preferat (alin. (2)). După aceasta alegătorul îndoieşte buletinul de vot şi îl introduce în urna de vot.

Acum, în era digitală se practică tot mai mult votul electronic. Avantajele acestei tehnologii sunt incontestabile şi permite alegătorului aflat, chiar peste hotarele statului, să-şi exercite dreptul de vot în baza principiilor constituţionale.

Practica statelor care aplică această nouă tehnologie de exercitare a dreptului de vot a reglementat-o legal şi întreprinde măsuri eficiente pentru a asigura atât accesul cetăţenilor la această tehnologie, cât şi garantarea securităţii votului exprimat. Şi corpul electoral, precum şi literatura de specialitate de dreptul constituţional la nivel de discuţii se face apel la utilizarea acestei tehnologii electorale.

Concluzii.

Incontestabil că statul de drept şi democratic este expresia voinţei libere exprimate a poporului suveran. Această voinţă îmbracă forma juridico-statală doar la baza scrutinului onest exercitat în baza votului universal egal direct şi

liber exprimat, astfel:

1. Fiecare cetățean cu drept de vot este îndreptățit să-l exercite, în funcție de aflarea lui la momentul votării atât în țară cât și peste hotarele ei.

2. Statul este obligat să-i creeze condiții rezonabile și accesibile pentru exercitarea dreptului de vot liber și secret.

3. În funcție de tehnologiile aplicabile cetățeanul este în drept, pe bază de alternativă, să utilizeze o tehnologie sau alta, implicit și votul electronic.

Pentru asigurarea în practică a realizării acestei alternative propunem a completa Codul electoral al Republicii Moldova cu un nou art. **54[1]** cu titlul **„Votul electronic"** cu următorul conținut:

1. Alegătorul este în drept să utilizeze votul electronic, în condițiile stabilite de prezentul Cod.

2. Biroul electoral al secției de votare va primi voturile electronic și le va totaliza împreună cu buletinele de vot pe suport de hârtie".

Referințe bibliografice:

1. Pactul internațional: cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16.11.1966 și cu privire la drepturile civile și politice din 16.11.1966. Ratificate prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90. Publicate în ediția oficială „Tratate internaționale", 1998, volumul 1, p.18 și 30.

2. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. Aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.1990. Publicată în ediția Oficială „Tratate internaționale", 1998, volumul 1, p.11; Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994, Republicată în Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016, art.140.

3. Codul electoral nr.1381-XIII din 21.11.1997. Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.81 din 08.12.1997, Art.nr.667.

4. Arseni Alexandru. Drept constituțional …, vol.2, p.107; Guceac Ion. Curs elementar. vol.2, p.219; Popa Victor. Drept public. p.163; Deleanu Ion. Drept constituțional. vol.2, p.98; Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. Drept constituțional, p.91.

5. Arseni Alexandru. Drept constituţional. p.108; Deleanu Ion. Drept constituţional p.98.

6. Arseni Alexandru. Drept constituţional, p.109.

7. Guceac Ion. Curs elementar de drept constituţional. Chișinău: vol.II, 2004, p.110; Cârnaţ Teodor. Drept constituţional. Chișinău, 2010, p.141; Popa Victor. Drept public, 1998, p.286; Drăganu Tudor. Drept constituţional și instituţii politice. Cluj-Napoca, 2010, vol.1, p.132; Deleanu Ion. Drept constituţional și instituţii politice. Tratat. București, 1996, vol.2, p.24; Vrabie Genoveva. Organizarea politico-etatică a României. Drept constituţional și instituţii politice. Iași, 1996, vol.2, p.416; Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. Drept constituţional. Ediţia a 14-a, rev. vol.1, 2013, p.157.

8. Arseni Alexandru, Suholitcă Levintie. Cetăţenia – o nouă viziune și reglementare europeană. Ch.: Litera (Combinatul Piligr.). 2002, p.8. Arseni Alexandru. Drept constituţional și instituţii politice. Tratat. Ed. a 2-a rev. și adjustată conform reglementărilor normative. Chișinău: CEP USM, vol.2, 2019, p.61.

9. Convenţia Europeană cu privire la Cetăţenie, adoptată la Strabourg 6 noiembrie 1997 . Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.621-XIV din 14 octombrie 1999. Publicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.120-122 din 4 noiembrie 1999, Art.nr.583.

10. Legea cetăţeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 02.06.2000. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.98-101 din 10.08.2000.

11. Arseni Alexandru. Dreptul de vot – garanţie constituţională și practică. În: Legea și Viaţa, nr.3 (327) martie 2019, p.4-9.

12. https://ru.scribd.com/document/323145188/file.

13. Convenţia Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăţilor Fundamentale din 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997. Publicată în ediţia oficială „Tratate internaţionale", 1998, volumul 1, p.341.